

moja

ЗЕМЈА

број 127
јули 2018
www.nff.org.mk

ЧЛЕНСКО СПИСАНИЕ
ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

ЗАШТИТА ОД ГРАД СО
ПРОТИВГРАДОБИЈНИ МРЕЖИ

КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ СЕРИОЗНА ЗАКАНА ЗА ФАРМЕРИТЕ

Модар
патлиџан

Масло и
брашно од
семки од грозје

Млечни
производи
од копитари

Промена на
матицата

Како да станам член во НФФ

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ

Според Статутот на НФФ,
постојат два типа на редовни и
придружни членови:

- групни и
- индивидуални

1 групни членови –земјоделски здруженија, регионални и национални сојузи, земјоделски задруги и/или трговски друштва, земјоделски стопанства во земјоделскиот сектор и

2 индивидуален член – жител на РМ инволвиран во земјоделството.

Контакт:

НФФ - Главна Канцеларија
Ул. Гиго Михајловски бр. 4, 1/1
1000 Скопје

Тел/факс: 389-02-30 55 646

Мобилен: 070/937 132

УПЛАТУВАЧ		ПРИМАЧ	
ИМЕ И ПРЕЗИМЕ НА УПЛАТУВАЧ	НА ИФН И СЕДНИШТЕ НА ПРИМАЧ	ИФН	Ул. Гиге Михајловски бр. 4, 1/1, Скопје
БАНКА НА УПЛАТУВАЧ	БАНКА НА ПРИМАЧ	Шпаркасе Банка	
ДАНОВЕН БРОЈ ИЛИ ЕМБЕ И ПОДНАУКАВЕ НА БРОЈ	ТРАНСАКЦИОНА СМЕТКА	2500001003109509	
ИМЕНА ДОЛЖАКА	ИМЕНО	МКД	
ДАТУМ НА УПЛАТА	МЕСТО НА УПЛАТА	ИНФОР	НАЧИН
ПОТПИС			

[illegible][illegible][illegible]

Во прилог на формуларот доставуваме:

- Теховна состојба од централниот регистар на Р Македонија
- Листа на членови со платена членарина во тековната година

Лице кое поднесува: Претседател на НФФ
Vaska Moicovska

Лице кое applicira _____ Претседател на НФБ
Баска Мороска _____

Датум: _____

ул. Гито Механовски бр 4-1/1, 1000 Скопје, Македонија
e-mail: nfb@nfb.org.mk web: www.nfb.org.mk

СОДРЖИНА

ИНТЕРВЈУ СО
ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА НФФ
ВАСКА МОЈСОВСКА

Градинарство: РАСАДУВАЊЕ НА ДОМАТИ НА СТАЛНО МЕСТО

Новитет:
САЛАТА ПОТОЧАРКА
ВОДЕНА САЛАТА

Новитет:
ЕЛЕКТРИЧНА ОГРАДА
ЗА ОВОШТАРНИК

Списаниего „Моја земја“ излегува месечно и е во сопственост на Националната федерацијата на фармери. Првиот број излезе како организациски билтен во април 2003 година, а од јуни 2016 се дистрибуира како месечно членско списание за земјоделство и рурален развој.

„Моја земја“,
јули 2018, бесплатен примерок

Издавач:
Национална Федерација
на фармерите
Адреса на седиштето и
уредништвото:
Ул. Гиги Михајловски бр. 4, 1/1
1000 Скопје

Главен и одговорен уредник
Билјана Петровска - Митревска
biljana.petrovska@nff.org.mk
Уредник: Благојче Најдовски
Тел: 070/937 132
e-mail: mojazemja@gmail.com

Печати: Пропоинт
Ул.1520 бр.12 А 1050 Скопје
Печатен на 18 јули 2018
Тираж 500 примероци
Маркетинг и дистрибуција
Благојче Најдовски 070/937 132
pcelaveles@yahoo.com
Број на жиро сметка:
250 001003109509
Шпаркасе Банка
Фото-вест насловна
Благојче Најдовски

Стручни соработници:
Проф. др. Ѓоко Буневски
Доц. д-р Маргарита Давитковска
Доц. д-р Звезда Богевска
Дипл. агр. инж. Захарије Ванчо
Дипл. агр. инж. Стојан Глигоров
Дипл. агр. инж. Мирослав Васовиќ
Мр- Дарко Илиев
Деспина Крстевска
Иван Вангелов
Раде Каранфиловски

Дизајн:
Бригада дизајн [brigada.mk]

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ

Почитувани читатели, сите сугестии, забелешки, прашања и критики, Ве молиме, да ги испраќате на mail: mojazemja@gmail.com.
Со тоа ќе влијаете на квалитетот на содржината и ќе добиете информации за Ваше подобро и поквалитетно земјоделско производство или развој на средината. Затоа, редакцијата Ве охрабрува да ни пишувате.

Решавање на проблемите со пласманот и климатските промени ПРИОРИТЕТ ЗА НФФ

Васка Мојсовска е земјоделец, која заедно со своето семејство живее во неготинското село Тимјаник и живеат од земјоделство, односно се занимава со калемење на овошни и лозови садници и е производител на вино и трпезно грозје. „Јас и не знам ништо друго да работам освен земјоделство. Детството и животот досегашен поминат по нивите претставува за мене една борба за живот, но и радост кога ќе произведеш земјоделски производ и кога ќе го земеш во рака и знаеш дека тоа е плод на твојот труд и на твојата волја за работа. Овој наш семеен бизнис кој што го имаме со мојот сопруг и со голема работа сме го оствариле сакаме да го пренесеме и нашите деца да продолжат да работат, затоа и мојата ќерка е запишана на Факултетот за земјоделство и храна во Скопје“, вели Мојсовска која е активен член во Националната федерација на фармери и е првата жена – фармер претседател на Националната федерација на фармери.

Разговарал : Билјана Петровска - Митревска

◆ Како претседател на Националната федерација на фармери на што ќе посветите посебно внимание во земјоделството?

Функцијата Претседател на НФФ е голем предизвик за мене како личност која целиот свој живот работи земјоделство и егзистира од него. Земјоделството е гранка која има премногу проблеми (пред се со продажните цени и климатските промени) за кои што треба многу труд и лобирање за решавање на тие проблеми. Јас како претседател заедно со целиот Управен Одбор на НФФ, тимот на вработени, потсекторски групи во организацијата со заеднички ставови и предлози се трудиме колку што можеме да придонесеме за изнаоѓање на решенија за тие проблеми. Само обединети и со заедничко дејствување, може да се постигнуваат целите и тоа е мојот начин на работа на секоја функција и на оваа функција како претседател на НФФ.

◆ Климатските промени се сериозна закана за земјоделството. Што треба на оваа поле да се направи за да се прилагоди земјоделството на новите климатски услови?

Земјоделското производство е неделиво врзано со климата, што земјоделството го прави да биде еден од економските сектори кој е најмногу чувствителен на климатските промени. Во земјите како што е Република Македонија, ризиците од климатските промени за земјоделскиот сектор претставуваат непосреден и значаен проблем бидејќи поголемиот дел од руралното население зависи директно или индиректно од земјоделството за остварување на својата живеачка. Токму климатските промени најмногу влијаат на сиромашното рурално население кое не само што има

загуби во земјоделското производство, туку и трпи директни штети и опасности од климатските промени, односно губи од својот имот, човечкиот живот е тука загрозен и во држави како што е нашата добива се помала поддршка од најблиските и минимална поддршка од државните институции. Тука треба многу да се работи посебно во делот на градење на Стратегија за прилагодување на целото наше стопанство на новите климатски услови и како да се справиме како држава од ваквиот голем проблем. Што се однесува до земјоделството најранливи се следните култури: пченица, како најважна житарка, насекаде распространета; грозјето, доматиите, јабolkата, и добитокот, со појавата на нови болести. Дел од одговорот дадов во претходното прашање дека Програмата за рурален развој треба да е во насока на поддршка на инвестиции за прилагодување на земјоделството на новата клима како што се заштитните мрежи и поголема едукација на земјоделците, посебно во примена на агроеколошките мерки. Од друга страна ние мора да го смениме и системот на осигурување. Земјоделците не веруваат во осигурителните компании, голем број на примери покажуваат дека не се исплаќаат шетите и не

се прават правилни и навремени проценки на штетите. И сакам да апелирам и сега и преку ова интервју да се исплатат штетите од пролетните мразеви кои ги претрпија лозарите и овоштарите во 2017 и 2016 година. Овие сектори се стратешки за државата, а се најпогоени.

◆ Колку реално субвенциите помагаат на земјоделството?

Субвенциите се неопходни за одржување на земјоделството, бидејќи како што растат производните цени, пазарните се намалуваат и токму тие се неопходни за да ние во руралните средини кои се занимаваме со земјоделство да можеме да опстанеме, а посебно малите земјоделци и воедно и тоа влијае да имаме ефтина храна односно на пазарите да се продават ефтини земјоделски производи. Она што апелираме со години до Министерството за земјоделството е да постои временска рамка и таа да се почитува и за аплицирање и за исплата на Програмата за финансиска подршка на директни плаќања, односно субвенции и за Програмата за руралната развој, бидејќи тоа е многу важно за да се планираат овие пари од страна на земјоделците. Она

што бараме е исто така да се воспостави мониторинг систем каде што ќе се следи трошењето на парите од двете програми и ефектите од овие програми. Само на ваков начин со вакви анализи можеме да видиме каде се движиме и што постигнуваме. Според нас субвенциите и понатаму ќе имаат социјална компонента за да се одржат земјоделците на село и тоа ќе биде така се додека не се реши проблемот со пласманот односно да имаме повисоки откупни цени од производните цени. Додека Програмата за рурален развој е таа што во себе ја содржи развојната компонента и се разбира ИПАРД програма. Самите програми посебно програмата за рурален развој треба да биде насочена за инвестиции за прилагодување на земјоделството на новата клима и едукација на земјоделците и се разбира и инвестиции во делот на преработки.

◆ Најгорливиот проблем е пласманот. Што НФФ презема на ова поле?

Тоа е најболната точка во земјоделството, што тоа значи дека производните цени растат, а продажните цени се ниски. За да не биде дека само филозовски зборуваме еве и конкретно за некои производи: производната цена за винското сорта „вранец“ е 17 ден по кг, а за винската сорта „смедеревка“ изнесува 16 ден по килограм. Со години цената на винското грозје е непромената и изнесува 13 ден за винската сорта „вранец“ и 11 ден за „смедеревка“, со тоа земјоделците работат во загуба и од друга страна од некои откупувачите не им се исплаќа навремено за предадениот род. Кај пченицата производната цена минатата година е 11 ден по кг, а се откупуваше од 8-10 ден по кг. Производната цена на зелката во почетокот на година е 4 ден по кг, а се откупуваше за 3 ден по кг.

Најголем проблем е што договорното поризводство не се почитува, се знае и тоа во Законот за земјоделство и рурален развој јасно пишува дека мора да се склучуваат договори за време на откупот и тие да се почитуваат. Од друга страна постои нелојална конкуренција мал број на стопанственици, односно откупувачите ги диктираат откупните цени, од друга страна има и голем број на случаи за неисплати на средствата, еве конкретно во млекопроизводството токму тие ниски откупни цени го уништија целиот сточен фонд. Тука мора многу да

се работи ние како што кажавме излезот го гледаме во земјоделските задруги и подобрување на дијалогот помеѓу сите засегнати страни. НФФ уште минатата година формира кординативно тело и направи анализа за проблемите со откупот и направи анализа на голем број на производи колку е нивната продажна и откупна цена. Според нас решенија се нови пазари, кооперативи, нови технологии, развој на постбербени активности и овозможување на развој на преработки и тоа и во домашни услови како што ги бараме измените во Законот за вино, односно малите винарии и домашни производители да произведуваат во домашни услови вино и ракија и продаваат.

додека големи земјоделски стопанства зафаќаат 15 % од расположливото земјоделско земјиште. Од друга страна учество на млади фармери е многу мало (миграција село – град, село-друга држава) и сме ранливи на климатските промени, проблеми со пласман и конкурентност на други пазари. На што треба да се работи - Да се отстранат правни и административни пречки во фискалниот домен да не се применува двојното оданочување, Да се воспостави постојан систем за обука, јакнење на капацитетите и техничка помош на задругите и нивниот персонал, посебно менаџерите. Тука би сакала да потенцирам и да се воспостави и добар систем за кредитирање, без поволни кредити не може малиот земјоделец да стане конкурентен на пазарот, без инвестиција нема развој.

♦ Како е да се биде жена фармер во Македонија?

Да се биде жена фармер во Македонија е благородна а воедно и многу напорна професија која бара многу откажувања и секојдневно докажување најпрво пред себе а потоа и пред другите. Балансот кој што треба да го направиш во работата на поле, семејството, децата и времето поминато за сопствена едукација и социјализација е предизвик кој што секоја сериозна жена фармер се соочува и мора да го контролира. Но, секоја работа која што се работи со љубов не е тешка, тешко е кога плодот од нивите кој што си го производител со многу труд и љубов не можеш да го продадеш или го продаваш по многу пониска цена од производната или пак кога тој плод ќе го видиш уништен од град, мраз, а знаеш дека од тој плод живееш, школуваш деца и ги подмируваш сите домашни обврски. Но жената фармер не би била фармер ако не е борец бидејќи таа така лесно не се предава и секогаш гордо ги поминуваат препреките на кои што наидува, бидејќи таа е столбот на секое земјоделско семејство, за жал жената фармер во нашата држава сеуште активна и нејзиниот труд не е валоризиран, бидејќи патријархалното и традиционално воспитување ја ограничува. Таа иако цел живот работи на поле и дома најчесто се води со статус неплатен семеен работник и 95 % од жените фармери во селата немаат сопствен имот а тоа представува голема пречка за нејзиниот напредок и развој и пречка за остварување на правото на пензија, поради неисплатени придонеси и немање на средства за исплата. Токму на овие предизвици НФФ работи, мора овие жени да имаат минимална пензија која ќе ја добиваат од државата, не заслужуваат да бидат заборавени од општеството за кое цел живот работеле, произведувале храна. На тоа ние работиме во Националната федерација на фармери и јас како претседател се залагам на остварување на нивните права, економско јакнење на руралната жена, како и отстранување на традиционалните бариери со кои се соочуваат. •

♦ Ќе профункционираат земјоделските задруги. Каде е проблемот и каде е клучот за решавање на проблемот?

Немаме конкуретно производство за европски пазари, сеуштемекласичнибалканскипроизводители, а и количините се намалуваат. Независно од тоа како ќе се погледне во земјоделството и можности во регионот за да се зголеми продуктивноста, во согласност со меѓународните стандарди за квалитет и да се биде во можност за влез на европскиот пазар, не постои друго решение отколку да се организираат земјоделци во различни видови на организации, задругите се една од најважните, и по наше мислење најпогодни за актуелната ситуација во регионот. Економското здружување и тоа како е неопходно за развој на земјоделците и на тоа треба посебно да се работи во делот на јакнење на земјоделските задруги. Зошто се потребни задругите: Во Република Македонија има мали фарми кои зафаќаат 85% од вкупното расположливо земјоделско земјиште,

Препораки на Националната федерација на фармери за решавање на проблемот со пласманот

Националната федерација на фармери преку својот секторски систем за лобирање и оваа година ги анализираше состојбите со откупот и пласманот на земјоделските производи. Како што и се гледаат состојбите на терен сликата ни малку не е светла во последните неколку години производните цени на земјоделските производи се зголемуваат, а откупните цени се намалуваат. Од друга страна земјоделците се изложени на негативните влијанија на климатските промени кои што прават големи штети во сите земјоделски сектори. Токму заради овие проблеми и предизвици во земјоделството Националната федерација на фармери ги анализираше состојбите и оваа година го организира Првиот земјоделски форум „Пазарни можности и климатски промени“ кој се одржа на 13.06.2018 каде што беа дефинирани оделни препораки, за кои што следеше дополнителна дискусија во рамките на самата организација и по усвојувањето на препораките од страна на Управниот одбор на НФФ, во писмена форма ги доставуваме и до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Форумот е подржан од страна на проектот „Институционална поддршка на НФФ“, финансиски подржан од Шведскиот кооперативен центар We Effect.

Националната федерација на фармери ги дава следните препораки за решавање на проблемот со пласманот:

- Воспоставување на унифициран систем за пресметка на производна цена и МЗШВ преку свој правилник да го унифицира тој систем. Целта е да се дефинира преку оделен правилник за да може преку соодветни параметри да се пресмета реалната производна цена.
- Едукација на земјоделците за правилна пресметка на производната цена, каде што можат да се вклучат и невладини организации во самата едукација.
- Функционирање на Пазарниот информативен систем преку кој ќе се следат цените на продажба на мало и големо, кој е дел од Стратегијата за земјоделство и рурален развој 2014-2020 и врз чија основа се прави проценка на трендот на движење на цените за да се предвидува интервенција.
- Преку соодветно одделение на МЗШВ да се прави анализа за постоење на навремени и реални податоци за моментални сезонски и годишни очекувања на приноси од постоечко земјоделско производство.
- Соработка со Факултетот за земјоделски науки и храна, Агенцијата за поттикнување и развој и МЗШВ за подготовка на анализи за просечна цена на чинење на земјоделските производи.
- Почитување и имплементација на Законот за земјоделство и рурален развој за договорно производство каде што јасно е дефинирана формата и содржината на договорот за откуп во член 32 и измена на член 31, така што Националната федерација на фармери бара склучувањето на договорите за откупот на земјоделски производи да биде на почетокот на годината (примена на праксата како што е регулирано кај тутунот).
- Развој и јакнење на земјоделските задруги како основен начин и неопходен начин за економско обединување на малите земјоделци и земјоделски стопанства.
- Разгледување на законски можности за откуп на земјоделски производи од индивидуални земјоделци.
- Воведување на Правилник и законски одредби за продажба од куќен праг кое е пракса во европските држави, каде што земјоделците по определни стандарди произведуваат преработки од земјоделски производи како што се мармалади, млечни производи, вино, ликери и да можат од своите домови да продаваат на индивидуални лица и правни субјекти (НФФ ваквата пракса ја виде во Словенија каде што земјоделците произведуваат домашни производи и ги продаваат на други граѓани, училишта, хотели и цената е доста висока за самата преработка. На пример во Словенија за предадено млеко во преработувачки капацитети е тројно пониска отколку од произведен јогурт наменет за училиште каде што цената изнесува 1 евро за пола литар. Земјоделците во Словенија склучуваат договори со училишта, хотели и согласно оделни правилници можат да продаваат вакви домашни производи како земјоделски стопанства, а не како фирми).

Одржана Годишната седница на Редовното годишно собрание на НФФ

Одржана Годишната седница на Редовното годишно собрание на Националната федерација на фармери кое брои 63 делегати. На официјалниот дел беа присутни 100 лица, односно членови, делегати на НФФ, соработници и претставници на владини и невладини институции и проекти. НФФ е една од организациите која секоја година организира Годишно собрание почитувајќи ги законските прописи на македонското законодавство и преку определени одредби дефинирани во Статутот на НФФ и деловници го спроведува Генералното Собрание. НФФ ги охрабрува и другите невладини чадор- организации да организираат и јавно информираат за своите Генерални Собранија, каде што се укажува дека се почитува Законот за невладини организации и на највисок степен се спроведува транспарентноста и демократијата како начин на дејствување преку невладин сектор со информирање и активно вклучување на своите членови.

Во свечениот дел беа презентирани проектите „Институционална поддршка на НФФ“, подржан од Шведскиот кооперативен центар We Effect, кој е значаен

за земјоделското здружување и јакнење на гласот на земјоделците за остварување на своите права и интереси. Исто така беа презентирани европските проекти „Поддршка на земјоделски задруги“, „Воведување на Национална програма за консолидација на земјиште“ спроведуван од ФАО и „Мали, нискотрошковни, еколошки прифатливи системи за наводнување: избирање на локации и подготовка на целосно тендерско досие за изградба“.

Во работниот дел делегатите го избраа работното претседателство, односно за претседавач е избран Владе Петровски, додека Вангелина Пармачка и Афирим Зибири за помошници на претседавачот. На Собранието усвоен е годишниот план и буџет на функционирање на организацијата, усвоен е стратешкиот план врз чија основа ќе се направи петгодишната стратегија на НФФ и назначена е Фросина Георгиевска за член на УО од Мрежата на жени – фармери во НФФ.

„ЈУФКИЈАДА“ ВО ЈАНКОВЕЦ

НФФ во рамките на проектот „Институционална поддршка на НФФ“ со поддршка на We Effect ја организираше манифестацијата Јуфкијада, која се одржа во селото Јанковец, Ресен и на која присуствуваа околу 60 жени – фармери од сите региони во државата. На „Јуфкијадата“ жените фармери подготвуваа јуфки со кои се потенцираше значењето на традиционалната македонска храна, додадената вредност на нашата храна и неизмерната вредна рака на жените во РМ, како и меѓусебната помош и соработка. Манифестацијата има хуманитарен карактер, така што јуфките се наменети за Центарот за деца со посебни потреби во Ресен. НФФ изразува посебна благодарност до здружението „Благој Котларовски“ за организирањето на настанот кои беа домаќини на овогодинешната Јуфкијада. ●

НФФ: Минимална цена од 12 ден по кг и интервентен откуп за пченицата

Национална федерација на фармери преку својот секторски систем за лобирање и оваа година ги анализираше состојбите за пченицата, пред самиот откуп и преку разговор со своите членови поделелци од пелагонискиот, полошкиот и штипскиот регион и секторски пристап кон земјоделските проблеми ги согледа следните состојби.

Во моментот земјоделците укажуваат дека квалитетот е добар на пченицата. Пролетните дождови позитивно влијаеа врз родот и квалитетот. Според официјалните статистики вкупната површина под жита учествува со 67% во вкупната површина под ораници и бавчи (158.314 ха), а пченицата учествува со 34,2% (80.924 ха). Број на земјоделски стопанства под жита -105.061, индивидуални земјоделци – 104.853 или деловни субјекти – 208.

Според информациите од терен, Националната федерација на фармери сака да укаже дека површините на пченица се намалуваат бидејќи трошоците за производство се зголемуваат, а откупните цени се намалуваат. Оваа година се очекува род на пченица над 200.000 тони.

Анализата на Националната федерација на фармери за производната цена на пченицата за 2018 година покажува дека производната цена на пченицата изнесува околу 12 ден по кг и големо влијание тука има и поскапувањето на нафтата, што повлекува поскапување на сите репроматеријали.

За оваа година НФФ даде две решенија:

- Минимална цена на пченицата да биде 12 ден по килограм и договорите во кои ќе биде пишана и цената и рокот на плаќање да се склучат пред самата жетва, согласно Законот за земјоделство и рурален развој.
- Државата да спроведе интервентен откуп на пченицата, кој треба да се спроведе на 1 јули кога започнува жетвата.

Интервентниот откуп е законска одредба за пченицата која е стратешки производ во државата и во Законот за земјоделство и рурален развој во Член 37 јасно стои: „Интервенциски мерки се наменети за стабилизација на пазарите на земјоделски производи и можат да се воведат кога настанува нарушување меѓу понудата и побарувачката на пазарот на земјоделски производи. Мерките од овој член се однесуваат на пченицата од домашно производство“. Според Законот минималната количина која може да биде понудена од еден откупувач е 10.00 килограми, а максималната 50.000 килограми пченица.

Националната федерација на фармери токму со спроведување на интервентниот откуп ја анализираше ваквата активност која и Србија како најголем производител на пченица, секоја година ја спроведува за стабилизација на пазарите. Минатата година Владата на Србија донесе одлука на 27 јуни 2017 година да започне интервентен откуп на пченица за државни стокровни резерви со одредена цена и со рок на плаќање за 15 дена и инсистираме и ваква пракса да се спроведе и кај нас кое е во согласност со Законот за земјоделство и рурален развој. •

Пишува: Деспина Крстевска

Модриот патлиџан е едногодишно растение од фамилијата (Solanaceae). Растението потекнува од Индија, а во Европа и на Балканот почнало да се произведува подоцна. Незрелите плодови од растението се користат готвени во исхраната. Модриот патлиџан е деликатна, тропска повеќегодишна билка често се одгледува како мек или полу-тврди годишен плод во умерени клими. Стеблото е често извиткано. Цветот е бел до виолетов, со пет-лобуси венчиња и жолти прашници. Јајцевидниот, сјајен (мазен), виолетов плод има бело месо со месна текстура. Исечената површина во внатрешноста брзо станува кафеава кога плодот се отвара.

По сеидбата, температурата треба да се одржува од 23 до 25°C, а ноќните температури треба да се движат од 16 до 18°C. За нормален развој потребно е температурата на почвата да биде од 20 до 22°C. Модриот патлиџан се произведува исклучително со расад. Начинот на производство на расадот е многу сличен со производството на расад од пиперка, а се расадува кога добро ќе се формираат котиледоните или првите листови. Стеблото е разгрането и достигнува висина до 1,5 метри. Листовите се прости и крупни што зависи од бујноста на растението, додека цветовите се виолетови. Зависно од сортата и од условите може да расте и од 40-130cm.

Садењето на расадот на постојано место се врши кога билката ќе биде ста-

ра 60-65 дена. Расадувањето се врши на половината на месец мај, кога ќе затопли, може рачно или со садилка на 75x25 cm, по една билка, што значи дека на еден хектар се засадуваат и до 53 330 билки. За еден хектар од расад потребни се 300-500g семе, а за време на сеидба 2-3kg, се сее на 60x15 и тоа рани сорти или хибриди.

Ѓубрењето се врши на есен со 20-40t/ha арско ѓубриво и 2/3 фосфор и калиум. 1/3 фосфор и калиум како и 1/2 азот се нанесуваат на пролет со подготовка на земјиштето на длабочина од 10-15cm. Првото прихранување е после расцветување, второто после раскопување, третото после поголемо расцветување и четвртото пред втората берба.

Бербата на модриот патлиџан, без оглед на местото на производство, подобро е да се бере на секои 10-15 дена поради поголем принос. Приносот се движи од 40-50 t/ha што зависи од сортата и должината на вегетацијата и плодносењето. За берба достигнуваат за 120-150 дена, а за семе од 140-150 дена. Може да се бере со нож или со ножици. ●

Водена крес салата – поточарка

Пишува:

Доц. д-р Звезда Богевска

Доц. д-р Маргарита Давитковска

Латинскиот назив на водената крес салата е *Nasturtium officinale* L. Припаѓа на фам. Brassicaceae.

Водената крес салата се одгледува за листовите кои имаат карактеристичен и мошне пријатен вкус и заради својата лековитост во народната медицина. За хранливата вредност повеќе од доволно е тоа што содржи поголема количина на железо од спанакот и повеќе витамин С од лимонот и портокалот. Младите изданоци и листови се богати со витамини (B1, B2, C и E) и се користат како салата, додаток во супи, намази, сосови или се користат за декорација на јадењата. Сувите листови и семиња може да се користат како зачин, а незрелите плодови може да се киселат.

Таа вирее и кај нас по планинските и полски забарени ливади, во водата од потоците, изворите и други места со течечка вода. Таа најмногу се одгледува во западна Европа.

Водената крес салата е многугодишно водено растение. Среблото е месесто и достигнува височина до 40cm. Лесно се оживува пуштајќи во водата бели жили за користење на водата и храната. Листовите се тркалезни или лопатести со темнозелена боја. Цветовите се ситни, бели собрани во гроздести соцветија на врвот од стеблото. Семето е малобројно, ситно и сместено во мали шишарки (плодови). Во 1g има 4000 семки. Ртливоста на семето е до 4 години. Никнува по 6 дена. Водената крес салата е растение на долг ден, а под 7°C преминува во фаза на мирување.

Водената крес салата погодна е за одгледување во монокултура, а најдобро успева во вода. За одгледување на водената крес са-

- Водена површина со пад од 1%, слој вода на почетокот 0,6-2cm, а за време на бербата 6-15cm;
- Брзина на текот на водата од 60-120 cm/сек, односно 400-1000l/m² дневно;
- Температура на водата од 10 до 15°C;
- Квалитет на вода алкална (pH 7,5);
- Ниска концентарција на NO₃ и калиум
- Толерантна е на сол (NaCl)

лата потребни се следниве услови: Водената крес салата се одгледува со резници (вегетативно) или со семе со склоп од 100-200 растенија/m². Се сее од есен до пролет. Кај пролетната сеидба (април/мај) се сее во саксии, семето се покрива со тенок слој почва и важно е да се одржува постојана влага. За никнење е потребно 8-10 дена. Потребна и е сончева положба ако е климата ладна или полусенка

во подрачја со потопла клима со влажна до мокра почва. Посебно добро успева во Англија, бидејќи и одговара свежа и влажна клима од 10 до 12°C, но поднесува и температура до 30°C. За хоби производителите се препорачува одгледување на влажни гредици во сенковити делови од градината. Може да се одгледува во ископани трапови кои се до длабочина од 40cm и широки 2,5 m низ кои полека тече чиста вода. Потребно е доток и одвод на вода и мал насип кој растенијата ги штити од ладен ветер. Кога треба да се сее дотокот на вода треба да се затвори и да се исуши трапот. Како растенијата растат така се зголемува нивото на водата која мора да биде проточна. Прихрана воглавно не е потребна. Касно на есен траповите може да се покријат со фолија за да се заштитат растенијата од мраз. При интензивно производство водената крес салата се сее секоја година, додека кај екстензивно производство може да остане до 10 години во култура. Се препорачува растојание меѓу растенијата од 15 до 30cm. Бербата на младите изданоци со должина од 10-15 cm започнува 20 денови после садење, односно 40-50 денови после сеидба и може да се произведува повеќекратно. Во текот на годината може да се остварат околу 20 берби со принос од 4 kg/m² за секоја берба.

Водената крес салата го копира и намалува оксидативниот стрес и го зголемува антоиоксидативниот учинок. Сокот од крес салатата се користи за надворешна употреба кај заболувања на кожа, косопаст со ставање на облоги. Новите истражувања покажуваат дека со редовна консумација на листовите од крес салатата значително се намалува ризикот од појава на различни облици на карцином. ●

Расадување на домати на стално место како втора култура

Пишува: Стојан Глигоров

За постигнување на оптимални резултати многу важно е да се знае колку растенија да се расадат по единица површина или m^2 и на кој начин. Освен на значајноста на големината на плодот, бројот на растенија по m^2 , значајно влијание има и на бројот на плодови по растение како по китки или гроздови. Една од нашите задачи треба да претставува и пренесувањето на совети на производителите за правилен начин на расадување за бројот на растенија по m^2

После производството на квалитетен расад доаѓа на ред расадувањето.

Расадувањето по важност спаѓа меѓу најважните агротехнички мерки од една единствена причина што расадувањето во правилен склоп на растенијата кај домотата е основен предуслов за постигнување на квалитетен род и високи приноси.

Расадувањето во погрешен склоп на растенијата претставува грешка, која со ништо не може да се исправи.

За постигнување на оптимални резултати многу важно е да се знае колку растенија да се расадат по единица површина или m^2 . и на кој начин. Освен на значајноста на големината на плодот, бројот на растенија по m^2 , значајно влијание има и на бројот на плодови по растение како по китки или гроздови. Една од нашите задачи треба да претставува и пренесувањето на совети на производителите за правилен начин на расадување за бројот на растенија по m^2 , затоа што:

■ густ склоп-поголема борба за храна од страна на кореновиот систем,

- меѓусебно засенчување,
- поголемо присуство на болести, послабо проветрување, поголема релативна влажност на воздухот, а потоа и зголемување на условите за појава на габни болести.

Некои предходни задачи кои треба да се направат:

- површината мора да биде правилно обработена,
- да се обрати внимание на агротехничките и фитосанитарни мерки и изборот на парцелата,
- препорачливо е да се изврши термичка дезинфекција на почвата или солсризација
- анализа на почвата и водата,
- правилно основно нагубрување и заштита од почвени инсекти,
- поставување на системот капка по капка,
- секој ред треба да има своја засебна трака,

- правилно поставување на малч фолија во случај кога се употребува
- оддалеченоста или растојанието на редовите растенијата и густината на капалките,
- капалките секогаш треба да бидат поставени нагоре
- расадувањето да се извршува кога имаме поволни услови (температура, влажност, светлина, припрема на површината и расадот и т.н.).

Пред расадувањето обично се означуваат редовите, и растенијата во редот. Длабочината на растенијата од домата се движи до зоната на котиледоните, не подлабоко бидејќи кореновиот врат е доста осетлив и при поголема влажност доаѓа до заболување па дури и до уништување на целиот посев. Обично кај нас во пракса домата се одгледува во единечни редови, и многу ретко во двојни редови.

Вкоренувањето како фаза која доаѓа после расадувањето како

важна агротехничка мерка и од неа зависи понатамошниот развој на растението. Кореновиот систем секогаш се развива правилно ако растојанието во редот е правилно, исто така и меѓуредовото растојание е битно но тоа зависи од хибридите или сортата на домата.

Постариот - прерастен расад потешко се вкоренува и затоа треба да се практикува таквиот расад да не се расадува бидејќи се касни во производството и се губи од родот и приносот.

Распоредот на водата по површината е исто така битен фактор за понатамошен развој на растението, како и изборот на типот на капалките. Често пати производителите под влијание на реклами и нестручни совети грешат со изборот на системот капка по капка и со видот на капалките како и поставувањето на типот на почвата.

Честото и преобилно наводнување може да доведе до гушење на кореновиот систем како резултат на неизбалансиран водновоздушен режим.

За правилна исхрана во текот на вегетацијата мораме да ги познаваме потребите на растението за секоја фаза од развојот. Потребни се почести анализи на почвата и водата за да се прати недостигот од хранливи материи или пак вишок на храна. Така да со наводнување се врши и прихранување на растението со микро и макро елементи. Во вториот дел од вегетацијата доаѓа до поголема потреба на калиум во почвата. Ако се примети некој недостиг (лош квалитет, ситен лист, ситен цвет, пукање на плодовите) треба производителот да се консултира со стручно лице за надминување на појавениот недостиг.

Една од најважните фази во развојот на домата е оплодувањето. Цветот кај домата е двополов што значи содржи и толчник и прашници. Одгледувањето ако втора култура бара повисока релативна влажност на воздухот, од причина што оплодувањето и заземањето на плодовите ќе биде доста поусpesно.

Оплодувањето со бумбари е најефикасен начин и кај нас доста се применува посебно на поголемите површини но има неколку недостатоци:

- активност на бумбарите се намалува при екстремни температури при одгледувањето како втора култура или потполно прекинува
- цената на бумбарите е доста висока

Покрај бумбарите се применува и употребата на хормони, зујалица, и др.

Заштитата на расадената домата е фактор од кој доколку расадувањето е извршено со здрав и квалитетен расад и спроведени квалитетни и фитосанитерни мерки можно е со минимална заштита да се произведе квалитетно производство. ●

Електрична ограда на овоштарникот

Пишува: Иван Вангелов

Електричната енергија, за разлика од барутот, кој понекогаш се користи за заштита на земјоделскиот имот, може да се каже со сигурност како релативно евтина форма на одбивање на несакани гости на посевоот. Покрај одбивањето на дивечот истата може да се користи како чувар, на пример коњи или крави и други животни кој се покажа како подобро и похумано решение, отколку на пример, бодликава жица која се користи (и се уште повремено се користи) без електрична енергија. Од електричниот шок што се јавува при контакт со неа е непријатен за животните, како и за луѓето. Електрична ограда е дизајниран како хумано решение, бидејќи само овој шок ги одвраќа животни од понатамошен контакт и пристап до обградената област. Се разбира, секогаш треба да се има во предвид дека е можно животното што се наоѓа во рамките на оградата да умре за подолг временски период, било од стрес или од глад. Значи, иако оградата е поставена за да функционираат самостојно и трајно, неопходно е периодично да се проверува функционалноста. Електричната ограда, ако е ефикасна и добро поставена, ќе го одвлече вниманието на дивите свињи или другите животни со електричен шок кога животното ќе се допре до жица. Во нормални услови, поставената ограда функционира како отворено

коло, така што кога животното (или човекот) доаѓа во контакт со жица, колото се затвора и доаѓа до празнење. Електрични импулси патуваат низ телото на животните кои се хранат во близина на оградата и енергија предизвикува повеќе или помалку шок кај животните. Исто така при првичниот контакт со оградата може да се јави пробивање на самата од шокот која го предизвикува но со време дивите животни ја избегнуваат. Не треба да се заборави дека некои други предмети и / или материјали вклучувајќи ја самата вегетација во контакт со жицата, исто така, може да создадат делумно или целосно затворено коло. Тоа ќе резултира со повеќе или помалку се намали напонот и нема да се одвратат животните и тоа се причини, за пад на напонот на оградата и затоа околната вегетација треба да се следи и се одржува. За мечки, дивите свињи и други животни да не бидат во можност лесно да ја прескокнат оградата што може да се случи ако има дрвја во близина оградата треба да се состои од најмалку пет (или повеќе) од жици во зависност од конфигурацијата на теренот.

Постојат две варијанти на изведба на оградата зависно од теренот и намената за која се поставени. Во оваа статија ќе издвоиме два типа

- Електрична ограда од жица
- Електрична ограда од мрежа

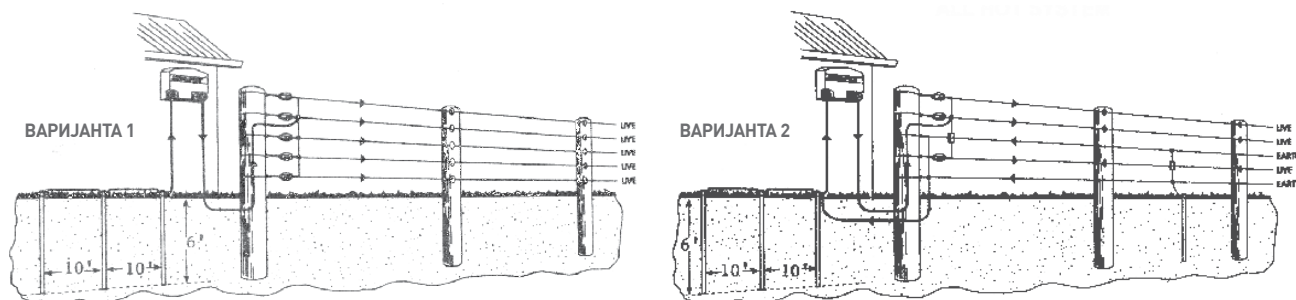
Електричните огради имаат исти перформанси независно од материјалите од кој е изработена но за нејзино функционирање најбитно е добро заземјување а на премногу каменливи и суви терени се изработува посебна варијанта 2. Исто така битна е и должината на самата ограда и начинот на снабдување со електрична енергија за истата. Во принцип ако има електрична енергија на располагање уредот се приклучува на постојаната мрежа ако нема електрична енергија се поставува соларен панел од 20вати со акумулатор 12ампери бидејќи уредот кој прави импулси е мал потрошувач 400 (mA) е најевтина варијанта за нејзино напојување и безбедна селидба на самите уреди.

Потребни материјали за изработка:

- столбови дрвени или бетонски 120-150см.
- жица или мрежа
- носачи и изолатори за жицата
- уред за напојување на оградата
- соларен панел и батерија
- заземјување

Првата варијанта се поставува на терени каде има добро заземјување а варијанта 2 на терени каде нема добро заземјување кое е од исклучителна важност за работа на оградата.

Без разлика на изведбата на оградата и јачината на истата задолжително се поставуваат натписи дека оградата е под напон. ●

КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ СЕРИОЗНА ЗАКАНА ЗА ФАРМЕРИТЕ

Според анализите најранлив регион е централниот дел на земјата. Најранливи се одредени култури: пченица, како најважна житарка, насекаде распространета; грозјето, доматиите, како најтипични култури за подрачјето на Јужната Долина на Вардар и за Југоисточниот Регион на Македонија; луцерка, како најважна добиточна култура во Овчеполскиот и Битолскиот регион; и јабољката, како најзначајно овошје за Преспанскиот регион; како и добитокот, со појавата на нови болести. Земјоделците бараат враќање на градобийните ракети во функција и заштините мрежи, anti – frost системите, инсталирање на вентилатори, заштитни фолии да бидат дел од Програмата за финансиска поддршка за рурален развој и да се зголеми поддршката за нив.

Пишува: Билјана Петровска – Митревска, Благојче Најдовски

Клебливоста на климата е веќе зголемена во Република Македонија. Во земјата доаѓа до појава на високи температури, поплави, мраз, град земјотреси, свлечишта. Според анализата на Светска Банка, Македонија веќе стана земја со висока изложеност на најразлични природни непогоди, особено: поплави, суши, екстремни температури, град и земјотреси.

Според анализите најранлив регион е централниот дел на земјата. Во оваа територија спаѓаат делови од општините Градско, Росоман и Неготино. Понатаму, како многу ранлив се смета и Југоисточниот Дел на Македонија, кој делумно ги опфаќа териториите на општините Струмица, Василево, Босилово и Ново Село. Понатаму, како високо ранливо

подрачје се смета и Јужната Долина на реката Вардар, која се протега од Овче Поле и Свети Николе до Гевгелија и Богданци. Како многу ранливо подрачје се одредува и Скопско-Кумановското Поле, кое се протега низ повеќето скопски општини и општините Липково, Куманово и Старо Нагоричане.

Најранливи се одредени култури: пченица, како најважна житарка, насекаде распространета; грозјето, доматиите, како најтипични култури за подрачјето на Јужната Долина на Вардар и за Југоисточниот Регион на Македонија; луцерка, како најважна добиточна култура во Овчеполскиот и Битолскиот регион; и јабољката, како најзначајно овошје за Преспанскиот регион; како и добитокот, со појавата на нови болести.

Поради негативните влијанија на климатските промени, како што се покачената температура на воздухот, јачината на сончевото зрачење, топлотните бранови, обилни врнежи, појава на град и недостиг на дожд во сезоната на растење, проследено со долги суши, фармерите во Македонија се соочуваат со сериозни проблеми при справувањето со нив. Она што е предизвик во справувањето со климатските промени е процесот со кој фармерите треба своите средства да ги вложат во приспособување на производството кон оваа појава, но за тоа е потребна и голема поддршка и заеднички ангажман, соработка и координација на сите меродавни институции. Новите технологии и знаења и зголемената свест меѓу фармерите

за мерките за приспособување кон климатските промени треба да се пренесат со активната вклученост на земјоделските советодавни служби како дел од нивните редовни практики за обезбедување на советодавни услуги заради успешно планирање и спроведување на земјоделското производство. Во иднина, политиката за земјоделство и рурален развој треба да доведе до политика којашто ќе ги земе предвид и потребите од приспособување на земјоделското производство и промовирање на земјоделски практики кои се компатибилни со новите климатски услови, а во исто време да придонесе за зачувување на природните ресурси. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство треба да ги оцени потребите на фармерите за дополнителна поддршка на земјоделското приспособување кон климатските промени во контекст на мерки за поддршка од програмите за земјоделство и рурален развој. Постои потреба да се координираат институциите и организациите во регионот заради навремено информирање, размена на искуства и создавање на слични мерки кои ќе доведат до воспоставување на најдобрите практики во надминување на негативните ефекти од климатските промени. Од особено значење е

ПРЕПОРАКИ НА НАЦИОНАЛНАТА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ ЗА АДАПТАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО НА НОВИТЕ КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ И ЗАШТИТА НА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО:

- **ЕДУКАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ И СТРУЧНИОТ КАДАР ЗА АДАПТИВНИТЕ МЕРКИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО ВРЗ НОВИТЕ КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ**
- **ИНСТАЛИРАЊЕ И НАБАВКА НА МЕТЕРОЛОШКИ СТАНИЦИ ВО ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ РУРАЛНИ СРЕДИНИ**
- **ПРАВЕЊЕ НА АНАЛИЗА И СТРАТЕГИЈА ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ПРОИЗВОДИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО КОЈ ЌЕ СЕ ВКЛОПАТ ВО НОВИТЕ КЛИМАТСКИ УСЛОВИ**
- **НАВРЕМENO ЧИСТЕЊЕ НА ОДВОДНИТЕ КАНАЛИ И ЈАКНЕЊЕ НА СВЕСТА КАЈ ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ЗА НЕПРЕТВОРАЊЕ НА ОВИЕ КАНАЛИ ВО ДЕПОНИИ.**
- **ВРАЌАЊЕ НА ПРОТИВГРАДОБИЈНИТЕ РАКЕТИ ПРЕКУ КОИ СЕ СПРЕЧУВААТ НЕПОГОДИТЕ КАКО ШТО СЕ ГРАДОТ КОЈ ПРАВИ ГОЛЕМИ ШТЕТИ ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО**
- **СИСТЕМИТЕ ЗА НАВОДНУВАЊЕ ДА ПОЧНАТ ДА ФУНКЦИОНИРААТ ОД ПОЧЕТОКОТ НА АПРИЛ, ОДНОСНО КРАЈ НА МАРТ ЗА ДА МОЖАТ ДА СЕ ПРЕЗЕМААТ ПРЕВЕНТИВНИ МЕРКИ ПРОТИВ МРАЗОТ И НАВРЕМENO ДА ЗАПОЧНЕ НАВОДНУВАЊЕТО**
- **ЗАШТИНИТЕ МРЕЖИ, ANTI – FROST СИСТЕМИТЕ, ИНСТАЛИРАЊЕ НА ВЕНТИЛАТОРИ, ЗАШТИТНИ ФОЛИИ ДА БИДАТ ДЕЛ ОД ПРОГРАМАТА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДРШКА ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ И ДА СЕ ЗГОЛЕМИ ПОДРШКАТА ЗА НИВ.**

соработката и создавање на заеднички регионален превентивен систем за климатски промени. Земјата располага со Стратегија за климатските промени, но се уште треба да развие сеопфатна политика и стратегија за климатско дејство во согласност со Рамката 2030 на ЕУ.

Во рамките на Самиот текст споделуваме примери од страна на земјоделците членови на Националната федерација на фармери за тоа какви проблеми прават климатските промени во овој сектор и како тие самите се справуваат.

Тања Колева од неготинското село Тимјаник поседува 3,5 хектари лозов насад. Почетокот на оваа сезона беше добра за неа. „Насадот во раната пролет беше во добра кондиција, навреме ги направивме сите пролетните работи во него, но набргу временските прилики се влошија и како последица на обилните дождовие се појавија болести на насадот, а ние од калта не можевме да влеземе кај лозјето и навремено да го заштитиме производството. Пламеницата ни направи доста проблеми, а згора на тоа во почетокот на јуни дел од парцелите беа погдени од градот. Штетата е 50%“, вели Тања. Таа со своето семејство се обидува да ги спаси другите парцели со редовно наводнување и заштита, така што оваа година дождовите ги зголемија

трошоците за заштита. „Тие се 50 % повисоки од минатата сезона“, појаснува Тања.

„Ние како земјоделци не можеме да излеземе на крај со климатските промени. Сметам дека државата треба поактивно да се вклучи во борба против последиците од нив најпрво треба да се врати противградобијаната заштита со ракети, и да се зголеми поддршката за инсталирање на заштитни мрежи, осигурувањето е скапо и не можеме да си го дозволиме. Пред три години го осигуравме насадот, но град не нападна оваа година, а ние оваа година не осигуравме бидејќи се нема доволно пари, производната цена за грозјето расте, а продажната е ниска. Инаку дел од насадот ни е со асталските сорти каде изгледот на гроздот е од пресудно значење за пласманот и оштетените гроздови не можеме да ги продаваме“, вели Колева.

Со слични ставови е и Јовица Волкановски, 41 годишен јабољко производител од Ресен, кој има 5 хектари јабољка.

„За климатските промени не предупредувааа подамна, но не веруваме дека има такви големи негативни последици, додека во последните години не ги почувствуваме на свој грб. Во 2016 и 2017 година имавме касни пролетни мразови.

Во 2016 година како последица на измрзнување на овошките имав загуби во просек околу 90%. Па така од моите 5 хектари со јаболков насад во 2016 година од планираниот род од 130 тони јаболка, јас набрав само 15 тони јаболка. Истото се повтори и во следната 2017 година кога касните пролетни мразови предизвикаа 70 % загуба на родот. А оваа година беше „капак на се“ градот за кратко време не удри три пати по ред и зад себе остави пустош. Загубите се речиси 100 % и не знаеме што да правиме народски кажано готовото се потроши и немаме каде“ вели Јовица. За да се заштитат во 2016 година се осигурале во една осигурителна компанија, но наместо да бидат целосно обештетени од компанијата им понудија само обештетување за паднатите јаболката од градот на почвата, а не и за оштетените плодови на овошките. Сетоа тоа ги доведе до дополнителни трошоци и нервози, со тоа е отворен судски спор.

„Лани за 5 хектари јаболков насад требаше да платам но сигурителната компанија од 110 000 денари што е само мојот дел од полисата од 40%, плус на оваа сума 60 % е финансираа од државата што беше преголем трошок за мене. Се разочарав од осигурителните компании и не сакам повеќе да го осигурувам насадот“, додава Јовица. И тој смета дека проблемот со климатските промени може да се надмине со враќање во функција на градобијните ракети и да се инвестира помош за набавка на анти фрот системи за заштита од мраз но и во и заштитни мрежи.

Даниел Митич од село Иванковци е 26 годишен фармер кој обработува 150 хектари земјоделски површини со претежно житарици и неколку хектари лозов насад.

„Климатските промени се катастрофа за земјоделството полошо не можеше да ни се случи, на 13 јуни оваа година падна град и ни турна на земја 400 тони пченица, што е 80 % од родот за 2018. По градот влеговме со комбајнот во нивата со пченица ама ожнеавме само слама, а дел од површините нема ни да ги жнеееме. Од лозјето очекувавме принос за оваа година од 100 тони, сега ќе набереме само 20 тони што е над 80% загуба. Државата мора да не обештети, а за следните години да ги вратат градобијните ракети. Погolem дел од површините ни се под закуп, па така оваа година на сета мака треба да платиме 6000 евра закупнина на државата, доколку

може закупнина да не плаќаме оваа година ќе биде добро за нас. Ќе се мачима до година, ако не бива работа ќе видиме што ќе правиме и на што ќе се преорентираме, а не се исклучува и можноста да го напуштам и земјоделството и да бегам во странство“ вели Даниел. Земјоделец да бидеш е исто како да си херој и од сите страни треба да се бориш порачува младиот Митич.

Љамчо Митров од Грдошорци Струмичко се жали дека на почетокот на јули оваа година 5 декари лозов насад се уништени од градот. „Сета среќа што удри град во Ангелци, а не фати во Грдошорци каде имам 1 хектар под пластеници. Сега со климатски промени не се знае ни кога врне, ни кога има град, ветер и уште ни е кусо на главата на сите работи и ниските откупни цени. Не знам до каде ќе оди работата, многу млади од селата ни избегаа во странство“, вели Љамчо

Ѓорѓи Чавдаров од Богданци има корнишони на 2 декари и пола од насадот е под мрежа за засенчување, а пола не. „Корнишоните кои се под мрежа за засенчување се во реда оние корнишони кои се на отворено без мрежа има последици од климатските промени и имаме оштетување. На горните листови на корнишоните има изгорени листови, изгорени плодови и абортирани плодови и горните плодови се жолти. Лани имаше сонце ама такви проблеми немаше, тоа ни ја намалува цената и тие корнишони не ги береме, затоа што фирмата што врши откуп не сака да ги откупи“, вели Ѓорѓи. Според него државата треба да ги субвенционира мрежите за засенчување, за да може да го задржи квалитетот, бидејќи нема квалитетно производство на градинарски производи на отворено без користење на мрежи за засенчување.

Николчо Барбутов Босилово има 3 хектари земјоделска површина на која одгледува претежно градинарски култури и пченка. Градот удри на почетокот на јули 2018 и на пиперките имаме штети од 100 % и плусимаше и поплава од силните врнежи. Во моите 44 години ваква катастрофа немам видено. Бараме помош од државата во реалната проценка на штетите, но и да се најде начин за помош во иднина како што се враќање во функција на градобијните ракети и функционирање на мерката за осигурување без манипулации на осигурителните компании“, вели Николчо. ●

ПРОИЗВОДСТВО НА МАСЛО И БРАШНО ОД СЕМКИ ОД ГРОЗЈЕ

Пишува: М-р Дарко Илиев

Лозарството во Република Македонија е застапено со површина од околу 23.000 хектари, и со вкупно годишно производство од околу 230.000 тони грозје. Соодносот на процентуална застапеност на винското и трпезното грозје е 70-30%. Освен производс твото на трпезно (за свежа консумација) и винско грозје (за производство на вино и други алкохолни пијалоци), се поатрактивни се производи од грозје со додадена вредност како што е масло од семките од грозје, и брашното од семките од грозје.

БИОХЕМИСКИ СОСТАВ - Маслото од семки од грозје е доста здраво, бидејќи го намалува количеството на маснотии во крвта, и помага во обновување на клетките на кожата и многу добро ја хидратизира, трпи многу високи температури (до 300 степени) и затоа е добро и за пржење. Со постапката на ладно цедење се добива масло кое изобилува со витамин Е, олигомерни проантоцијаниди. Маслото делува антиоксидативно, го спречува оштетувањето на клетките во организмот, спречува оксидација на мастите, и го спречува слепувањето на тромбоцитите во крвните клетки. Овие ефекти имаат поволно влијание на спречувањето на срцевите заболувања и атеросклероза, запушување на крвните садови. Според некои студии маслото покажува подобро заштитно дејство на клетките од комбинација на витамините Ц и Е. Може да ги заштити нормалните клетки од оштетувања предизвикани од хемотерапија. Ова масло е неколку пати посилен

антиоксиданс од Ц и Е витамините. Со редовна употреба на ова масло се подобрува квалитетот на животот на потрошувачите кои го користат. Ова масло според некои експерти е најквалитетно, многу богато со витамини и минерали, побогато дури и од маслиновото масло. Поквалитетно е маслото добиено од црните сорти на грозје.

Семките од грозје во минатото служеле како отпад или евентуално како компост. Денес оваа суровина се повеќе се употребува за производство на масло, која е многу ценета и здрава намирница. Ова масло се употребува веќе десеттина години. Според некои истражувања кои се правени кај сортата Каберне Совињон која е една од најзастапените сорти во светот за производство на црвени вина, од семките после процесот на филтрација и таложее се добива околу 10 % чисто масло. Кај сортата Црн Бургундец од 22 кг просушени семки се добиваат 2 литри ладноцедено масло, додека кај Рајнски Ризлинг од 20 кг семки се добиваат 1,8 литри масло. Во зависност од сортата во просек се добиваат од 8-15 % чисто масло. Ова масло наоѓа широка примена во прехранбената, козметичката како и во механичарската индустрија. Дури и најпознатите Француски скапи креми за раце содржат во голем удел состојки од масло од семки од грозје.

ПОСТАПКА ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА МАСЛОТО - После производството на црвено вино, комињето се издвојува после цадењето, и се врши просејување само на семките од комињето. Потоа следува процесот на сушење на семките, кој е многу

важен процес во производството. За квалитетот на маслото да биде добар потребно е влажноста во семките да биде под 8 %. После сушењето на семките и прочистување од разни примеси (покожица и сл.) следува процесот на ладно цедење, каде температурата не смее да надмине 50 целзиусови степени. Семките се ставаат во преса која е многу слична на преса за мелење на месо. На крајот од пресата излегува пелет, а пред крајот на сито се цеди маслото. Цедењето може да биде на 2 начина и тоа со Ладно цедење и со Суперкритичен CO₂ (која е екстремно скапа технологија). Предноста на вториот начин на цедење е тоа што се издвојува 100 % масло од семките.

Има доста висока цена - На светскиот пазар на големо ова масло се продава по цена од 55 евра за литар, додека на мало и по 14 евра за децилитар (100мл).

Од семките коишто поминуваат низ пресата се добива пелет, т.е суровина за нов нуспроизвод а тоа е брашно од семките од грозјето. Брашното се добива со мелење на остатокот од семките (пелетот) кој се добива после ладното цедење на маслото. Овој производ е многу богат со антиоксиданти, особено со Ресвератрол кој е многу важен за кардиоваскуларното здравје. Има истражувања кои докажуваат дека спречува настанување на рак на дебелото црево.

Цената на брашното од семки од грозје е доста висока и на малопродажба изнесува околу 18 евра за килограм. ●

Со подобрување на квалитетот на почвата до поголеми приноси

Пишува:
Дипл агр.инж Мирослав Васовиќ

Грижата за квалитетот на почвата е прв услов за квалитетно земјоделско производство. Од досегашната земјоделска пракса во Република Македонија во земјоделското производство малку или воопшто не се зема предвид квалитетот на почвата. Истата се обработува на конвенционален начин или според искуствата и праксата на одделните земјоделски производители, со прекумерна и неконтролирана употреба на вештачки ѓубрива и заштитни средства со што видно се нарушува структурата на почвата и нејзините својства.

УПОТРЕБА НА ПОДОБРУВАЧИ НА ПОЧВА

По извршената почвена анализа потребно е да се коригираат недостатоците и да се надоместат хранливите материи во почвата, да се подобри нејзиниот водно-воздушен и тоplotен режим и да се

избалансира pH вредноста. Сето ова подразбира и соодветно третирање со примена на подобрувачи на почва. Со подобрувачите на почва се постигнува ефектот на подобрена структура и својства на почвата, а со тоа се постигнуваат поголеми приноси со помалку ѓубрива и заштитни средства. Со третирањето почвата станува лесна и растресита, погодна за обработка, бидејќи се намалува нејзината пластичност и лепливост. Исто така се балансира pH вредноста на почвата и се подобрува нејзиниот капацитет за размена на позитивните јони. Со еден збор се креираат идеални услови за правилен раст и развој на растенијата. Од досегашното искуство од примената на подобрувач на почва во соработка со Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството на повеќето извршени опити на различни земјоделски култури во повеќе региони во Република Македонија беа постигнати значајни позитивни резултати особено кај оризот. Силициумот во составот на подобрувачот на почва ја интензивира фотосинтезата, придонесува за раст и развој на цврсто стебло и прави механичка заштита. Благодарение на силициумот растенијата се поотпорни на абиотски и биотски стресови.

ЗГОЛЕМЕНИ ПРИНОСИ И НАМАЛЕНИ ТРОШОЦИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО

На оризово поле во село Чифлик, Кочанско на површина од 1 декар приносот кај третираната парцела беше 930 кг оризова арпа со рандман 60, додека пак кај две нетретирани парцели исто така со површина од по 1 декар вкупниот принос беше 650 кг арпа со помал рандман. Ефектите во оризопроизводството се огледаат во побрзото проникнување, скратеното време на вегетација, забрзан раст и развој на стеблото, подобро братење, а во понатамошните фази оризот е понапреден и порано стасува за жетва. Притоа употребата на ѓубрива се намалува за 50%.

НАМАЛЕНА ПОЈАВА НА ПЛЕВЕЛИ

Со своите физичко-хемиски својства подобрувачот на почва придонесува за значително намалување на појавата на плевелите кај оризот (диво просо, див ориз острика, кисела трева, црвен ориз и к'ндра) со што му овозможува на растението побрз и порамномерен развој. Со самото тоа што ги сузбива плевелите имаме драстично намалување на употребата на заштитни средства, а со тоа се добива поеколошко и поекономично производство. Подобрувачот има продолжено дејство до 5 години, така што предностите од неговата употреба се долгогодишни, ги намалува севкупните трошоци во оризопроизводството, а финалниот производ станува конкурентен.

Минерален подобрувач на почва, за поголеми приноси на Вашите земјоделски култури!

Предности од употребата
на **ТЕРАГРАМИН**

Зголемена плодност и
подобра структура на
почвата

Подобро искористување на
водата и хранливите
материи во почвата

Зголемен капацитет на
почвата за размена на
позитивните јони

Регулирање на топлотниот,
воздушниот и водниот
режим на почвата

Подобрен квалитет на
почвата со регулирање на
нејзината рН вредноста

Можност за употребува во
органско производство –
потврдено од ПРОЦЕРТ

Скопски Легури ДООЕЛ Скопје

Тел.: +389 (2) 2603 406 / +389 (2) 2603 427 / Факс: +389 (2) 2603 400

16-та Македонска Бригада, бр.18, 1000 Скопје, E-mail: kontakt@skopskileguri.com

БАКТЕРИОЗИ КАЈ ГРАВ

Пишува:

Дипл. зем. Инж. Ванчо Захаријев

Одгледувањето на гравот и бора- нијата може да биде попречу- вано или оневозможено покрај од други болести и од болестите чии причинители се бактерии. Кај нас по- мали или поголеми штети се причи- нуваат од бактеријата *Xanthomonas campestris* pv. *phaseoli* (Smith) која ја причинува болеста бактериски при- гор, потоа бактеријата *Pseudomonas syringae* pv. *phaseolicola* (Bukholder) и бактеријата *Cortobacterium* (Clavi- bacter) *flaccumfaciens* (Hedges) при- чинител на бактериско венење на гравот и бора нијата.

БАКТЕРИСКИОТ ПРИГОР може да предизвика значителни штети на двете култури. Симптомите се јавува- ат на сите надземни делови на расте- нијата. При сеидба на заразено семе со ова бактерија дел од растенијата во никнењето загинуват. По котили- доните (првоизлезениот пар листови) се појавуваат водени петна-дамки кои ако го опфатат и врвот на растење котилидоните остануваат слепени, а поникнатите растенија умираат. Врз вистинската лисна маса симптомите

се пројавуваат во вид на ситни-точко- видни петна-дамки кои се разрасту- ват во поголеми со црвенокафеава боја опколена со тенок венец – појас со жолта боја. Доколку условите се по- волни и дамките – петната ги опфаќа- ат поголемиот дел од листовите истите се деформират, прегоруват и паѓаат. А ако бактеријата навлезе и во спровод- ните садови на растението почнува да се гледа покафенување на второ- степената нерватура на листот по кое следи покафенување и на централна- та жила на листот и опаѓање на листот. По стеблата и гранките се појавуваат издолжени темнозелени петна кои постепено стануваат црвено-кафеави. По зелените чушки симптомите се појавуваат во вид на ситни воденисти петненца кои постепено потемнуваат и се сушат. Семињата во тие чушки остануваат ситни неисхранети и со жолта боја. Од сите нападнати дело- ви на растението, посебно од семето се оделува жолтеникава течност кој се сосушува во вид на тенки луспич- ки. Бактеријата причинител на оваа болест е грам негативна и анаеробна која се сочувува во живото-способна

во заразеното семе од 5-7 години, а во нападнатите растителни остатоци до нивното распаѓање каде нејзината живото-способност доста брзо се оне- возможува од страна на други микро- организми.

Разнесувањето на болеста е овозможено од дождовните капки, инсектите, при спроведување на агротехнички мерки, посебно кога растенијата се мокри. Силен развој на болеста се набљудува при умерено високи температури, чести врнежи, обилни роси и висока релативна влага на воздухот. Садењето во многу влажна почва помага во забрзан развој на болеста. Растенијата стануваат особено чувствителни во периодот на цветање при што посилно се напаѓат долните постари листови. За контрола на појавата и распространувањето на болеста потребно е, семето да е од подполно здрави семенски посеви, дезинфецирано со излагање на две недели на сонце на истото и извршено одстранување на заболени семиња. Исто така агротехничките мерки и бербата треба да се извршуваат кога

се кога нема роса. При појавата на првите симптоми на болеста и благопријатни услови за развој на истата треба да се изврши третирање со 1% -на бордовска чорба и други препарати на база на бакар.

Во меркантилно приизводство доволно е едно третирање, а за семеизпроизводство две третирања. Потребно е и внимателно уништување на растителните остатоци на крајот на вегетацијата и употреба на поодпорни сорти.

ОРЕОЛОВ (прстенест) пригор по гравот и боранијата има сличност на појавените симптоми со бактерискиот пригор при што истите варираат во голема степен од условите на средината. Ако се засадени заразени семиња болеста се развива системно при што во едни случаи има акутен карактер изразен со брз развој на истата, појава на жолтење и венење на долните листови следено од предвремно изумирање на растенијата. Во други случаи зафатените растенија заразата протекува побавно при што листовите на нападатите растенија стануваат жолтеникави, а врвните листенца се деформирани и мозаично прошарани. Преку дента растенијата венат за преку ноќ пак да се возвратат и се така до крајот со оформување и созревање на чушка со заразено семе. Локалниот развој на болеста се манифестира преку појава на поединечни кафеави петна на котилидоните или многубројни ситни (1-4мм) и мазни петна по листовите кои покасно се сосушуваат (одумираат). Најкарактеристичен симптоми по кој се нарекува и по кој се разликува ова болест е појавата на широк(1-3 см) бледозелен ореол(прстен) околу петното(дамката) која е резултат од оделените токсини од страна на бактеријата. За разлика од предходната болест пеѓите тука поретко се спојуваат меѓу себе вршејќи делумно или целосно уништување на листот.

По стеблата ова болест формира надолжни мазни вдлабнатини со црвенокафеав венец кои кај младите растенија често напукуваат. По мешунките петната-дамките се многубројни, ситни и округлести окрѓачувајќи се со кафеав венец. Заразените семиња се жолтеникава или крембова боја и со ниска ртливост. По нив се набљудуваат ситни подуетини налик на подуетини направени од убод на инсекти. Од сите нападатни делови истекува бактеријален ексудат-секрет. Причинителот на ова болест е бактерија која може да се пројави во две раси во зависност од реакцијата на гостопримникот. По гравот и боранијата се распространува преку заразено семе, рани и преку стомите на растенијата. Развојот и е во спроводниот систем на растенијата од каде навлегува во паренхимското ткиво.

За разлика од предходниот причинител својот развој го одвива на пониски температури поради кое и појавата да биде порано во однос на другата кога растенијата се и во почувствителна фази поради што и штетите се поголеми од истата Оптималанта температура за нејзин развој е околу 20 целзиусови при што за разлика од предходната повеќе ги напаѓа врвните,а послабо средните листови на растенијата.

Сузбивањето на ова болест е на ист начин како и кај предходната.

БАКТЕРИЈАЛНОТО ВЕНЕЊЕ НА ГРАВОТ е болест при која при засадувањето со заразени семиња дел од понизките и младите растенија загинуваат, а развојот на останатите растенија е силно оневозможуван. По лисјата се појавува во вид на петна-дамки во кои ткивото е завенато и одумира, а по стеблото се појавува во вид на надолжни рѓесто-кафеави пригори и на тие места растенијата се прекршуваат. Макар и ретко покрај нерватурата на чушките се појавуваат воденсати ивици од кои истекува бактеријален секрет.

Бактеријата причинител на ова заболување опстојува во растителните остатоци до 2 години,а во семето до 25 години.Заразувањето на растенијата го прави само преку рани и во главно се развива во спроводните садови, а поретко во паренхимското и др.ткиво. на растението гостопримник. Најсилно болеста се појавува при воздушна температура меѓу 16-28 °C и ниска влага на воздухот од кое произлегува дека за сушни реони може да прави значајни економски штети. За нејзино сузбивање се препорачува спроведување на тригодишен плодород (еднаш во 3-ри години грав), употреба на здраво незаразено семе и повремени преглед на посевите со цел навремено одстранување и уништување на болните растенија.

ОБИЧНА БАКТЕРИСКИ ПРИГОР(пламеница)
-Xanthomonas campestris pv.phaseoli СИМПТОМИ НА ЛИСТ И ДОЛУ СИМПТОМИ НА МЕШУНКА И ЗРНО

ОРЕОЛОВ ИЛИ ПРСТЕНЕСТ ПРИГОР(пламеница)
Pseudomonas syringae pv.phaseolicola- симптоми по растението и по мешунката и зрното -долу

БАКТЕРИСКО ВЕНЕЊЕ КАЈ ГРАВОТ –Cortobacterium (Clavibacter)flaccumfaciens СИМПТОМИ ПО ЛИШНАТА МАКА

БАКТЕРИСКО ВЕНЕЊЕ КАЈ ГРАВОТ –Cortobacterium (Clavibacter)flaccumfaciens СИМПТОМИ ПО МЕШУНКЕ И ЗРНОТО

Млечни производи ОД КОПИТАРИ

Пишува: Проф.др. Ѓоко Буневски

Во светот, околу 30 милиони луѓе секојдневно конзумираат млечни производи од кобила кои како навика наследена од нивните предци. Научните сознанија откриле дека млекото од кобила по својот хемиски состав, и својства припаѓаат на типот на млеко кое заедно со млекото од магарџа се најмногу слични на човечкото млеко. Поради ова, денес особено млекото од кобила се произведува и продава во значителни количини како луксузен производ во економски развиените земји.

Бенефити од користењето на млекото од коњи Млекото од кобили го

конзумираат луѓе кои што се алерични на кравјо млеко, но исто така го конзумираат и здрави луѓе поради позитивниот ефект. Посебно има позитивно влијание кај луѓе кои што имаа проблеми со кожата, абдоминални и цревни проблеми. Поради тоа што ја зајакнува и стимулира цревната флора и метаболизмот, млекото од кобили позитивно влијание врз здравјето на лицето кое го конзумира. Коњското млеко за конзумирање се препорачува и при метаболички проблеми, нередовна столица, кожни проблеми, премногу висок холестерол, ослабени зглобови, рак и при симптоми

на менопауза. Исто така ја зголемува кондицијата кај луѓето. Многу болести кај луѓето се предизвикани поради нарушена цревна флора, која што може да предизвика недостаток на минерали и витамини и намалена отпорност, која што пак предизвикува инфекции и воспаленија и сето ова оди во корист на лошите бактерии. Подоцна овие бактерии создаваат отровни материи кои ги иритираат цревата и можат да бидат префрлени во крвотокот. Иритираните црева предизвикуваат дијареа или констипација (запек). Доколку отровните материи се абсорбираат во крвта предизвикуваат замор, главоболка, преоптоварување на црниот дроб, дури и форми на егзема, псоријаза, бронхитис и астма. Со конзумирање на коњско млеко се стимулира зголемување на добрите бактерии во цревната флора, што резултира со спречување на ширење на лошите бактерии и намалување на абсорбирање на штетни (таксочни) материи во крвотокот. Со ова обновува полезната цревна флора и се зголемува отпорноста на организмот, а со тоа и шансите за заболувања и инфекции се намалуваат.

Коњското млеко на општото физичко здравје влијае така што:

- му дава повеќе енергија на организмот;
- ја подобрува отпорноста на организмот;
- ја зголемува виталноста;
- го подобрува закрепнувањето на организмот;
- има позитивно влијание на менопаузниот феномен;
- за поцврсти зглобови и при замор на мускулите;
- добро е при недостатоци на минерали и витамини;
- го контролира нивото на холестерол;
- добро е при стрес, замор и вознемиреност;
- поволно влијае кај стари лица;
- како замена за млеко кај лица кои што се алергични на кравјо млеко.

Употребата на млекото од кобили при лечење на болести на белите дробови и дишните патишта позитивно влијае кај хронични инфекции, заразни и алергени процеси во организмот. Поради ова млекото од коњи претставува важен третман при заболувања на дишните патишта.

Кај оштетено срце и нарушување на циркулацијата:

- кај пациенти со висок крвен притисок, конзумирањето на млеко од коњи има очигледни

подобрувања во целокупното здравје и доаѓа до намалување на крвниот притисок,

- при анемија - млекото од кобили содржи повисока содржина на железо отколку мајчиното и млекото од крави. Со конзумирање на млекото од кобили хемоглобинот се зголемува за неколку пати.

КОРИСТЕЊЕ НА МЛЕКОТО ОД КОБИЛИ КАЈ ЛИЦА ЗАБОЛЕНИ ОД РАК

Млекото од кобили влијае на целокупниот имунитет, го стимулира детоксицирањето (на црниот дроб, внатрешните органи, потните жлезди итн) ја подобрува состојбата на крвта и добро е за користење за време на терапија против рак. За време на лекувањето од рак телото е подложно на зрачење, хемотерапија како и хируршки зафати поради тоа не се само канцерогените клетки подложни на удар, туку и здравите клетки и доаѓа до опаѓање на косата, цревни проблеми, имунитетски, кожни и други проблеми. Поради тоа, пациентот треба да користи млеко од кобили, кое што овозможува активирање на имунитетот, поттикнува детоксикација на црниот дроб, цревата, бубрезите и кожата, а на пациентот му дава енергија. Пациентот може да корист млеко од кобили или капсулирано млеко во прав.

ЈОГУРТ ОД МЛЕКО ОД КОБИЛИ И МАГАРИЦИ

Од млекото од кобили и магараци може да се произведува и јогурт со помош на почетна (стартна микробна култура) која што исто така се користи и при производство на јогурт од кравјо млеко. Течниот јогурт е поприфатен кај потрошувачите во однос на цврстиот. Козумацијата на јогурт е многу ниска поради навиките на потрошувачите, непостојаниот пазар и слабиот маркетинг.

СИРЕЊЕ ОД МЛЕКО ОД КОБИЛИ И МАГАРИЦИ

Млекото од кобили и магараци содржи многу помалку казеин во

однос на млекото од преживари, односно постојат значајни разлики во структурата на протеините. Поради многу ниската количина казеин многу е тешко да се произведе сирење од млекото од кобили и магараци. Со помош на технологијата за производство на албумински сирења (скута) се добива груш со лоша конзистенција и може да се заклучи дека млекото од кобили и магараци не е поволно за производство на сирења. Меѓутоа постои значаен интерес кај производителите на квалитетни сирења за додавање на млеко од кобили и магараци (од 1% до 3%) во млекото од преживари, бидејќи млекото од магараци и кобили има висок процент на лизозими кој го инхибира непосакуваниот развој на микроорганизми. Ова најчесто се случува при произведување на сирења од непастеризирано млеко. Во италијанското сирење Grana Padano во спрелувањето на расипувањето на сирењето се додаваат протеини од јајца, но бидејќи протеините од јајца можат да предизвикаат алергиска реакција кај конзументите се користи млеко од магараци и кобили, а не се забележани органолептички разлики при производството на традиционален начин и при начинот во кој се додава млеко од магараци и кобили. Млекото од магараци освен во кравјо млеко, може да се додава и во овчо млеко при производство на сирење и се забележани прозивитивни влијанија по 60 дена од зреењето на сирењето. Бројот на колиформни микроорганизми бил мален. За да се намали расипувањето на сирењето предизвикано од колостридиум, колиформни и други микроорганизми се препорачува додавање на едно до 2,5 литри млеко од магараци во 100 литри млеко од крави, овци или кози.

Сирењето во кое што процентот на млеко од магараци е повисок од млекото од преживари е сирењето «Pule». Сирењето се произведува од млеко од магараци и козјо млеко, во однос 60 спрема 40 и за едно килограм сирење потребни се 25 литри млеко. Сирењето е со мека конзистенција и со изразен вкус. •

Промена на матицата

Пишува: Раде Каранфиловски

Во сегашното пчеларење потребна е честа промена на старите матици со нови (млади). Честите заштити од вароата многу ја оштетуваат и исцрпуваат матицата. Пчелите работнички во активниот период живеат најмногу 5 до 6 недели а за тоа време можеби ќе извршине две до три заштити од вароа, тоа некако работничките пчели ќе го преживеат но за разлика од нив со тоа доста ќе ја намалат должината на животниот век и виталноста на матицата која треба да доживее многу повеќе заштити за нејзиниот животен век, така што таа после првата година е исцрпена и е за менување, додека втората година нејзината смена е задолжителна ако сакаме пчелното друштво да биде доволно јако. Многу многу ретко се случува и добрите матици добро да несат и после втората година. Интензивното пчеларење уште повеќе ја истоштува матицата така да иако е витална нејзината спермотека е празна а да не ги наведуваме разните заболувања кои уште повеќе ќе ја забрзаат нејзината смена.

Смената на матицата во пчеларството е доста сложена работа и никогаш неможе да се гарантира 100% сигурност на примање една иста постапка може да даде различни резултати.

Примањето на новата матица зависи од многу работи: нејзиниот квалитет, физичката состојба, носивоста, начинот на кој таа е добиена, времето поминато во транспортниот кафез, младоста на пчелите кој треба да ја примаат и уште многу други услови кои треба да бидат исполнети.

Јас моите матици за своја употреба и за пазарот прво ги тестирам со затворено легло а потоа ги додавам во друштвата.

Пчелите безгрешно ја познаваат својата матица и разликата помеѓу две матици е пресудна. Колку разликата е поголема толку приемот матицата е потежок, но ние неможеме никогаш да произведеме друга иста таква матица и да сакаме. Во природата нема две исти работи. Во секое друштво постои голема љубов кон сопствената матица.

За кратко време по отстранување на старата матица пчелите ќе се осетат сирачиња (без мајка) па кај нив ќе настане стресна состојба па од тој стрес често ќе воспостават врска со новата матица и преку кафезот кој ја штити од уклопчување и смрт. Пчелите преку отворчињата од кафезот со својте шумкалки почнуваат да ја хранат матицата и да пренесуваат дел од нејзините феромони по друштвото и полека гризејќи го шеќерното тесто ја ослободуваат. Ослободената матица има доста позитивни особини кои пчелите ги препознаваат, ја примаат и засакуваат повеќе од првата матица бидејќи обично втората матица подобро несе, а тоа пчелите инстинктивно го чувствуваат.

Се случува матицата после ослободувањето од кафезот да ја убијат и исфрлат од кошницата. Ваквите друштва примаат само матици кои тие сами ќе ги произведат и никој друг. За подобро да ја примаат пчелите ново додадената матица треба да се обезбедат некој услови, а тоа би биле:

- 1 Матицата која ја додаваме треба да е затворена во транспортен кафез обезбеден со храна а со истата храна е затворен кафезот.
- 2 Пчелите кои ја следеле матицата во транспортниот кафез пожелно е да се отстранат при додавањето бидејќи тие ја зголемуваат агресивноста на примачкото семејство. За тоа друштво тие пчели се туѓи и непожелни (страно тело во друштвото)

3. Друштвото да е без матица, да нема друга неоплодена матица, да нема лажни матици иако тие сеуште не почнале да несат.

4. Матицата во кафез треба да се постави во делот од кошницата каде има најповеќе пчели над и на рамките и помеѓу рамките, но преку отворите да има можност пчелите да контактираат со матицата.

5. Отворот од кафезот да е затворен со шеќерно медено тесто а по додавањето на матицата друштвото недела дена да не се отвара. Многу е важно во прием како се движи матицата по саќето кога ја ослободат таа треба да биде брза со уедначено движење.

6. Многу лесен и сигурен начин на додавање на матица е употребата на посебно изработена округла капачка со дијаметар од 10 сантиметри, капачката од едната страна е покриена со мрежа со отвори 3,5 на 3 мм а од другата страна е отворена се бара површина на некоја рамка на која има отворено легло малку мед и нешто празни ќелии. На таа површина се поставува капачката а под неа се пушта матицата и се притиска капачката во саќето со цел матицата да не може да излезе. За ден два матицата ќе снесе некое јајце во празните ќелии а потоа полека може да се пушти од под капачката. Многу е важно површината која е покриена со капачката со мрежа да е достапно присуството на пчелите на самата мрежа.

Јас матиците најчесто ги менувам по системот на разројување на друштвото. Кога друштво ја менува матицата од него правам привремен рој (нуклеус) во кого додавам: оплодена матица, неоплодена матица или зрел матичњак.

Сега ќе ги опишам и двата типа на разројување бидејќи работам и со ДБ и со ЛР кошници.

Кај ДБ кошници ја наоѓам матицата и ја тргам настрана, а од друштвото правам еден обилан нуклеус (рој) во кој ставам две до три рамки легло а дополнително ќе истресам легло од три рамки. Матицата ќе ја вратам во основното друштво и ќе додадам две сатни основи во основното

друштво и над него еден медишен наставок. Рамките кои се одземени се претходно со отворено легло со тоа ја намалуваат работата во основното друштво а ја зголемувам собирната моќ од невработените пчели и пчелите кои ќе се вратат од нуклеусот. Нуклеусот со три рамки легло и пренесени пчели од уште три рамки изобилува со пчели а старите ќе се вратат во основното друштво. Овој нуклеус треба да е одалечен 10 до 20 метра од основното друштво. Наредниот ден ќе се вратат сите летачки пчели, а во нуклеусот ќе остане само легло со изобилство на млади пчели. Овде може да додадеме: оплодена матица, неоплодена матица или зрел матичњак, а можеме да го искористиме и како starter и вака сме добиле ново друштво со нова млада матица кое можеме преку весник да го споиме со основното друштво веднаш штом матицата почне да несе јајца. Пожелно е да ги оставиме извесно време да несат оделно двете матици па така зајакнати двете семејства да ги споиме иили да го употребиме за друго друштво кое не е добро а овој нуклеус да биде како корегирачки. Во ЛР кошниците земам еден празен наставок во кој ставам две до три рамки со легло и дополнително тресам уште 2 до 3 рамки пчели. Потоа над основното друштво ставам матична решетка и над неа медишен наставок и потоа ја враќам старата матица во плодштето. Над медишниот наставок поставувам непропусна (глува) преграда а над неа новоформираној нуклеус. Во нуклеусот додавам: оплодена матица, неоплодена матица или зрел матичник а потоа вториот ден откако ќе си заминат старите пчели друштвото го прихранувам. Долниот наставок плодштето има доста пчели. Односно многу помалку ќе се грижи за леглото а повеќе ќе собира нектар. Добро е да се остават и двете семејства да работат како двосемејно друштво барем 50 дена и потоа да се смешаат со тргање на непропусната преграда и матичната решетка. По некое време ќе ја снема едната матица (најчесто старата) па друштвото ќе стане едноматично.

Покрај менувањето на старата матица со ова сме добиле доста корист:

- Сите пчели нектарособирачки се собрани во основното друштво и носат нектар.
- Во него има и млади пчели кои се нектаропревземачки.
- Одгледувањето на легло е сведено на минимум, а со тоа многу е зголемен приносот на мед, семејството во стресна состојба.

Нуклеусот влегува во биолошка пауза што е доста корисно за продолжување на животниот век на пчелите, но влегува и во стресна состојба а со тоа прима се што ќе му се додаде: матица било каква, матичник или ларви за старт. Ваквото семејство може да работи оделно од производното и обезбеди многу пчели а повремено може со пчели да го помага основното друштвото пчели излетнички со менување на страните или да се смеша со него. Многу важно е тоа што ова друштво производство на трутови е сведено на минимум а со тоа заштедуваме многу храна бидејќи за одгледување на еден трут треба 5 пати повеќе храна отколку за една пчела работничка.

Со новоформираното семејство може да правиме најразлични комбинации, да соединуваме две друштва, двоматични друштва, да ги зачувуваме слабите семејства а сме обезбедиле и една млада матица која ќе ја замени старата истрошена матица. Многу важно е што создава големо количество на пчели со многу добар квалитет.

Јас младите матици при планираната замена најчесто ги менувам по системот на разројување на друштвото кое прима матица односно од него правам привремени роеви нуклеуси во исклучителни случаи кога немам време за тоа додавањето на матицата го вршам со земање на матица од некој претходно формиран оплодњак кој го имам во пчеларникот и со додавање во затворен кафез, меѓутоа приемот на ваквите матици е нешто потежок. ●

ЗАШТИТА ОД ГРАД СО ПРОТИВГРАДОБИЈНИ МРЕЖИ

ПОВЕЌЕГОДИШНИТЕ НАСАДИ КАКО И ДРУГИ КУЛТУРИ ВО НАШАТА ЗЕМЈА, ВО ПОМАЛА ИЛИ ПОГОЛЕМА МЕРА СЕ ЗАГРОЗЕНИ ОД ГРАД. ГРАДОТ СЕ ЈАВУВА ВО РАЗЛИЧНА И НЕПРЕДВИДЛИВА ЗАЧЕСТЕНОСТ И ИНТЕНЗИТЕТ. ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ СЕ ОДРАЗУВААТ НА ДВА НАЧИНИ: ГРАДОТ ПАЌА СЕ ПОЧЕСТО И СЕ ПОИНТЕНЗИВНО, А ЛЕДЕНИТЕ ТОПКИ СЕ ПОКРУПНИ, ОДНОСНО ВО НЕКОЈ СЛУЧАЕВИ ДОСТИГНУВААТ ВЕЛИЧНИНА НА ТОПКА ЗА ТЕНИС

Пишува: Деспина Кртевска

Повеќегодишните насади како и други култури во нашата земја, во помала или поголема мера се загрозени од град. Градот се јавува во различна и непредвидлива зачестеност и интензитет. Глобалните климатски промени се одразуваат на два начини: градот паѓа се почесто и се поинтензивно, а ледените топки се покрупни, односно во некој случаеви достигнуваат величина на топка за тенис. Сосема е логично производителите на овошје и грозје да се борат против овие временски непогоди. Градот се почесто е проследен со силен ветар и невреме, при што таквата комбинација предизвикува големи оштетувања и повреди на надземните органи на плодовите со можни повеќегодишни штетни последици. За заштитата на повеќегодишните насади од град се применува: Систем на анти-град проектили Ракети, Подигање на анти-град мрежи. Во некој земји се користат авиони кој ги расчистуваат градоносните облаци преку испуштање на сребро-јодид во облаците. Анти-град мрежи, особено кај новите, современи, густе насади, кој стануваат составен дел на современото овоштарство. Тие нудат најефикасна заштита од град. Најчесто се користат во овоштарството во развиените Европски држави (Италија, Франција и други држави членки на ЕУ). Најголемо значење и примена имаат во заштита на високопродуктивните овошни видови и во

производството на саден материјал. Како ограничувачки фактор на оваа мерка на заштита од град влијаат високите цени за имплементација на системот на 10 000 евра по хектар. Употребата на анти-град мрежите овозможува целосна заштита на родот, како и на самите растенија, и во услови на екстремно високи температури ги штити растенијата од изгореници. Важно е да се потенцира дека анти-град мрежите треба ефикасно да ги штитат растенијата со непроменети карактеристики неколку децении. За да се постигне ова, анти град мрежата мора да биде составена од високо квалитетни механички карактеристики.

СТОЛБОВИ

Основата на против-град мрежите се потпорни и носни столбови, на кој подоцна се поставува и прицврстува анти-град мрежата. Системот може да биде поставен на бетонски или дрвени столбови. Многу ретко се случува во внатрешниот дел да се постават дрвени столбови, а надворешните, главни столбови да се бетонски. Растојанието помеѓу столбовите е најмногу од 8-10 м.

БЕТОНСКИ СТОЛБОВИ

Се користат во регионите којшто немаат соодветни дрвени столбови, во регионите кој имаат камени земјишта каде што столбовите неможат да се вградат длабоко, како и во подрачјата каде што нема големи мразови (Италија, Грција, Шпанија). Се користат столбови од квалитетен бетон од минимална висина – должина од 4,0 м – за внатрешните столбови и минимално 4,5 м за страничните и аголите столбови. Висината на столбовите зависи од: висината на овошките (виновите лози), растојанието помеѓу редовите (систем на поставување на заштитната мрежа – рамен или кос), висината на користената механизација. При изработката на бетонските столбови од преднапрегнат бетон се користат посебни калапи, во кои по должина на определено растојание се поставуваат жици за зајакнување. Потоа се нанесува висококвалитетна бетонска смеса, која нетреба да содржи делови од органски материјали. Столбовите се оставаат определено време да се исушат и стврднат, а потоа се вадат. Жиците за затегнување можат да се соберат и со тоа на некој начин го собираат и столбот, со што се одржува масата на определено растојание. Не се препорачуваат столбови со пресек помал од 7*8см,

на секој 8 м, или 8*8,5см (со 12 затегнувачки жици во пресекот на столбот) На краевите на парцелите се користат столбови со поголем пресек 9*9,5см (со 18 затегнувачки жици) или подебели што зависи од должината на редот. Предности на бетонските столбови се: голема цврстина (погодни се за главни-крајни столбови) и долготрајност. Негативности на бетонските столбови се: помалата еластичност и склоноста кон кршење, значително поголема тежина (потешки се при забивање и пропаѓаат подлабоко), потребно е користење на посебни подржни плочки против пропаѓање, што дополнително ја зголемува цената на бетонските столбови, многу големи технолошки барања, во изработка (висина 4,5м а пресек 7 до 8 см), имаат мали пори и шуплини по површината на столбот, во којшто се кријат пори и инсекти кој за определен временски период предизвикуваат болести и штети на растенијата, летниот период надземниот дел од столбот е до 30 степени цилизиусови потопол од подземниот, а во зимскиот период исто толку поладен. Поради тоа корените на билките кој имаат контакт со столбот (10-12 од вкупниот број на растенија), трпат стрес што директно се одразува на приносот.

ДРВЕНИ СТОЛБОВИ

Дрвените столбови се користат на територијата на Европа, заради неколку предности: полесни се од бетонските, полесно се забиваат, поеластични се, полесно издржуваат комбиниран товар, ако се оптеретени се свиткуваат а не се кршат, подобро се приспособуваат на амбиентотот, не пропраѓаат во длабочина, се импрегнираат смоли врз основа на бакарот па во нивните пори неможат да преживат штетници и инсекти, нема разлика во поглед на температурата и проблеми со кореновиот систем на растението. Поефтини се од бетонските столбови за 10-15%, поради помалата количина на потребна опрема. Недостатоци: векот на траење им е еднаков на векот на траење на насадот и неможат да се селат. Најчесто се изработуваат од дрво на кое има смола: елка, бор, смрека, многу ретско од багрем, а во литературата се наведуваат одлични механички карактеристики на руската бреза која е за 50% појака од смреката, а за 38% од борот. Производителите на столбови од руска бреза даваат гаранција и до 40 години. При изборот на дрвени столбови, важно е да се изберат оние

кај кои средството за импрегнација продира најмалку 2-3 см, а идеално ако го достига осцилационото јадро или го опфати целиот дел од дрвото.

Противградни мрежи Се изработуваат со ткаење или плетење на полиетиленски плетива, и се многу отпорни на сончевата светлина. Основните критериуми за квалитетна мрежа се: минимална трајност од 25 години, со минимална носивост од 600 кг/м. Трајноста на противградната мрежа зависи од дебелината на плетивото која може да биде и до 0,28 – 0,32 мм. Важно е мрежата да биде стабилна, да не дојде до правење на дупки. Најчесто се користат мрежи со окца со величина од 2,8 – 2,9 x 8,0 – 9,0 мм а тоа претставува величина која не пропушта ни зрно град. Густината на ткаењето и пречникот не влијаат на тежината на мрежата која е од 30 – 90 г/м² и може да претставува како показател на квалитетна мрежа. Мрежата најголемо оптеретување трпи на местата каде се врзува со сајлите (средината) и на местата каде што се поврзуваат две соседни мрежи (ивиците) заради што во тие делови е и појака. Мрежите се произведуваат во различни бои од бела, зелена... до црна. Бојата на мрежата влијае на количината на светлина која мрежата ја пропушта. Светлината најлесно проаѓа низ белата, а најтешко низ црната мрежа која е и најраспростанета. При високи температури во летниот период, противградните мрежи со сенки ја снижуваат температурата под мрежата за 2 – 3 степени целзиусови, и со тоа ја намалуваат можноста од појава на изгореници на листовите и плодовите. При изразито ниски температури, под мрежата во текот на денот температурата е за 2-3 степени целзиусови повисока во однос на околината, без значителна заштита од мрежата. Покрај тоа користењето на противградна мрежа може да предизвика: Зголемување на влажноста на воздухот за 10 – 15 %, Намалување на брзината на ветерот и до 50%, Намалување на интензитетот и траењето на фотосинтезиското зрачење за 12 – 17%. ●

УСЛУГИ ЗА ЧЛЕНСТВОТО

- Лобирање и застапување кај државните институции
- Редовно информирање за состојбите во земјоделството
- Информации за:
 - ✓ Директна финансиска поддршка во земјоделството;
 - ✓ Национална програма за рурален развој;
 - ✓ ИПАРД - програмата;
 - ✓ Огласи за закуп на земјоделско земјиште;
- Информирање и можност за учество на: обуки, саеми, студиски патувања и други настани што ги организира НФФ
- Бесплатна годишна претплата на единственото земјоделско списание во РМ – Моја Земја и пристап до регионалното земјоделско списание на албански јазик – Тока Ime.
- Информирање по СМС за рокови за субвенциите, повици за ИПАРД и Национална програма за рурален развој, како и за активности на НФФ
 - ✓ Подготовка на апликации за добивање на земјоделско земјиште во државна сопственост;
- Помош за Регистрација на земјоделци, здруженија и кооперативи
- Помош за подготовка на бизнис, маркетинг планови за земјоделски задруги;
- ПР и комуникациски услуги
- Организација на Посети на Земјоделски Саеми
- Организација на Студиски патувања

ГОДИШНА ЧЛЕНАРИНА:

ГРУПНО ЧЛЕНСТВО - 2000 ДЕНАРИ ИНДИВИДУАЛНО ЧЛЕНСТВО: 500 ДЕНАРИ

Национална Федерација на Фармери

Адреса ул.Гиго Михајловски бр.4-1/1, 1000 Скопје

кон. тел. 070 937 132

Email nff@nff.org.mk

Веб страна: www.nff.org.mk